

Många nya ISO-standarder på gång

Växthusgaser och eko-design
Inom några år kommer vi att få fler nya ISO-standarder. Växthusgaser, eko-design och miljöekonomi är bara några av de områden som berörs. Dessutom uppdateras en rad tidigare standarder.

– Klimatfrågan är störst just nu, där vill alla vara med och påverka, säger Willy Karlsson, projektledare på SIS.

Sid 3

Sverige påverkar ISO 26000
ISO 26000 Guidance on Social Responsibility är en av de standarder där den svenska kommittén har haft stor påverkan.

Viljan till konsensus är stor enligt Anna Linusson, ordförande i den svenska kommittén.

2010 beräknas standarden vara klar.

Sid 3

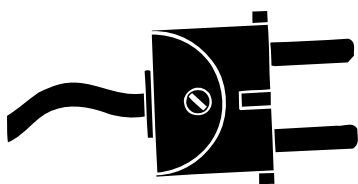
Ett år medlemskap

MIS erbjuder nu ett års medlemskap till dem som deltagit i någon MIS-godkänd utbildning.

– Vi erbjuder bra nätverk, kunskaper, vidareutveckling och nyheter från miljörevisionsområdet, säger MIS ordförande Torbjörn Brorson.

Sid 2

Marknadsför svensk cleantech

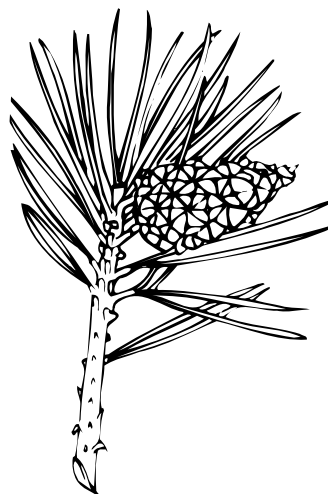
Kraftöverföring, bioenergi och hållbar infrastruktur är områden där Sverige ligger långt framme. Men tydligare styrning och ekonomiska subventioner behövs för att Sverige ska nå ut på den globala cleantech-marknaden.

– Vi har kunskap och teknik, men når inte ut. Mycket kunskap inom bioenergiområdet finns hos kommunerna, men ingen har uppdraget att marknadsföra den.

Det konstaterar Thomas Malmer, projektchef på IVA, som ansvarar för IVA-projektet "Miljöarbetets nya arena", där politiker, forskare och näringsliv diskuterat Sveriges möjligheter att bidra med global miljöteknik. Var kan Sverige göra skillnad?, var grundfrågan.

IVA slutrapport visar att det behövs mer fokus på forskning och tydligare subventioner för att svenska företag ska satsa på cleantech.

Sid 3

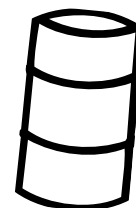

REACH – tiden ute för förhandsregistrering

30:e november var sista datum för möjligheten att förhandsregistrera kemiska ämnen i REACH.

400 svenska företag har förhandsregistrerat cirka 1500 ämnen. Den europeiska kemikalielagstiftningen REACH införs nu stegvis och börjar gälla fullt ut år 2018.

MIS medlemmar har förberett sig.

Sid 2

Lättare förnya certifikat enligt 19011

Nu blir det lättare för personcertifierade miljörevisorer att förnya sina certifikat. I fortsättningen ska uppdateringen kunna göras med e-post.

Sid 4

Vi informerar vad som är på gång inom vår förening

Styrelsemöten
10 december

Årsmöte 2009
1 april

Nya medlemmar

Stina Wijk Risberg, Karolinska universitetssjukhuset, Solna
Martina Rosén, Sweco, Stockholm

Medlemskap i MIS efter MIS-godkänd kurs

Nu erbjuds alla som deltagit i en MIS-godkänd utbildning ett års medlemskap i MIS utan kostnad. Bra nätverk, kunskaper, vidareutveckling och nyheter från miljövisionsområdet är några av fördelarna.

Idag finns fem MIS-godkända utbildningar. Det är Aluco, STF Ingenjörsutbildningar, WSP Environmental, SIS Forum och Stockholms Läns Landsting som erbjuder MIS-godkända utbildningar. Nu ger utbildningarna ett ytterligare mervärde; ett års fritt medlemskap i MIS.

– Vi vill ge nya miljövisorer ett bra kontaktnät och möjlighet att ta del av nyheter inom miljövisionsområdet, säger Torbjörn Brorson, ordförande i MIS.

Fördelarna är förstas ömsesidiga. MIS nuvarande medlemmar vill bredda sina nätverk, träffa nya miljövisorer, ta del av deras kunskaper och idéer. Dessutom vill MIS ha fler medlemmar.

– Vi har tappat medlemmar det senaste året. En del byter jobb, andra går i pension. Vi vill därför gärna ha in nya miljövisorer i MIS som kan bidra till vår utveckling framöver, förklarar Torbjörn Brorson.

MIS-godkänd utbildning

En MIS-godkänd utbildning är granskad av MIS och innebär att kursdeltagarna efter utbildningen kan ansöka om att bli MIS-godkända miljövisorer.

Mer info: www.mis.a.se

Kemiska ämnen kan förbjudas utan REACH-registrering

Den första december avslutades förhandsregistreringen av kemiska ämnen enligt EU:s nya kemikalielagstiftning, REACH.

Företag som tillverkar eller importerar ämnen över ett ton måste nu göra en egen direktregistrering för att kunna använda dem eller importera dem till EU-länder.

De som missat förhandsregistreringen riskerar att deras kemiska ämnen förbjuds. Direktregistrering är möjlig, men innebär att företagen måste göra en egen

grundläggande riskbedömning. Och givetvis betala för direktregistreringen.

– Annars förbjuds ämnet och då har företaget ingen marknad för det längre, förklarade Barbro Sillrén, inspektör på Kemikalieinspektionen vid MIS höstmöte några veckor innan sista datum.

REACH ersätter ett 40-tal tidigare lagar, regler och direktiv på kemikalieområdet och gäller i alla EU:s medlemsländer sedan 1 juli 2007. Lagstiftningen införs stegvis och kommer att gälla fullt ut 2018. Hittills har cirka 400 svenska företag registrerat ungefär 1500 ämnen.

– REACH kommer att bestå av fyra

ben, förklarar Barbro Sillrén. Registrering, utvärdering, tillstånd och begränsning. Tillstånd kommer att krävas för farliga ämnen och det kommer att kosta.

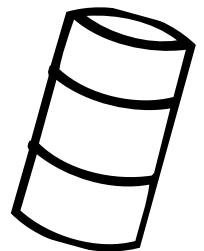
Varje land ska ha en egen help desk för REACH, men hittills sköts allt via ECHA, den nya europeiska kemikalieinspektionen i Helsingfors. Det är inte klart vem som ska ansvara för tillsynen i Sverige ännu, men det finns förslag på att det ska bli Kemikalieinspektionen. De har de senaste veckorna haft extra beredskap för att kunna svara på frågor om förhandsregistrering.

– Vanligaste frågan har varit om man ska förhandsregistrera ett ämne eller om det är undantaget. Andra frågor har handlat om gränsen mellan en vara och beredning och om undantag för exempelvis avfall, säger Barbro Sillrén.

Mer info:

www.kemi.se

<http://echa.europa.eu>

Förberedda på REACH?

Miljömissivet har frågat några medlemmar.

Har ditt företag förhandsregistrerat några kemiska ämnen?

Inge Horkeby, Volvo:

– Vi har registrerat ett 20-tal ämnen.

Lars Strömberg, Holmen:

– Ja, vi har registrerat 13 ämnen.

Göran Westerfors, PEAB:

– Nej, vi köper idag alla våra kemiska produkter från svenska leverantörer/importörer.

Kommer du att beröras av reachrevisioner?

Stefan Enblom, Stefan Enblom konsult:

– Det känns inte självklart idag. Men om det blir en efterfrågan framöver och det ligger i uppdragens art så får jag nog sätta mig in i det. Idag får jag mer frågor av typen: är vi berörda, från mina kunder.

Eva-Britt Karlsson, Vattenfall:

– Jag jobbar redan idag med kemikaliegranskningar så det kanske kan bli mer av renodlade granskningar av kemikalier. Det blir definitivt fler nya utmaningar med REACH.

Kunskapen finns – men den måste säljas

I Sverige är vi duktiga på kraftöverföring, bioenergi och hållbar infrastruktur. Kunskap och teknik finns, men långsiktig styrning och förmåga att sälja svensk cleantech saknas.

– Sverige behöver tydligare styrning, ledare som inte byter system för ofta. Företagen behöver subventioner för att utveckla sina teknikidéer, förklarade Thomas Malmer, programchef på IVA.

2005 startade IVA projektet "Miljöarbetets nya arena", där politiker, forskare och näringsliv diskuterade Sveriges möjligheter att bidra med global miljöteknik.

Slutsatsen är att Sverige har mycket teknik och kunskap att bidra med, men svårt att nå ut på marknaden. För det är marknaden, inte miljöpolitiken som styr utvecklingen av cleantech.

Många företag jobbar med miljöteknik,

men utvecklingen går långsamt. Den svenska marknaden är för liten för att få fart på efterfrågan. Därför behövs subventioner och tydliga långsiktiga styrmedel från staten. Demonstrationsanläggningar är ett sätt att intressera den globala marknaden för svensk cleantech.

– Våra rapporter visar att det behövs tydligare prioriteringar, mer fokus på forskning och långsiktiga subventioner. På

områden som biogas och biobränsle finns mycket kunskap hos kommunerna. De skulle kunna bli förebilder, men ingen har uppdraget att sprida kunskapen.

Thomas Malmer tror att miljörevisorer kan lyfta fram de långsiktiga visionerna för cleantech-produkter. Och han är övertygad om att utveckling och efterfrågan kommer i företagen.

– Marknadsföringen är viktig, det räcker inte att utveckla tekniken, säger han.

Thomas Malmers definition av cleantech: all teknik som är bättre för miljön än den nuvarande.

IVA = Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien
Rapporterna finns på www.iva.se/mna

Kommande ISO standarder

Växthusgaser, eko-design och kostnader

Åren 2011 – 2012 kommer vi att få en rad nya ISO-standarder för miljöområdet. Här är några av dem som kan vara intressanta för miljörevisorer att hålla koll på.

– Störst just nu över hela världen är klimatfrågan, säger Willy Karlsson, som är projektledare på SIS tillsammans med Sara Ellström och Lars Jonsson. Alla vill vara med och påverka, även Sverige som ligger bakom många förslag och inspel.

ISO 14067 - Carbon footprints of products (Klimatdeklarationer)

Arbetet har börjat i år, en så kallad predraft tas just nu fram. ISO 14067 blir en kravstandard i två delar. Del 1 - Kvantifiering beskriver en metodik att kvantifiera växthusgaser. Del 2 – Kommunikation ska ge vägledning för hur växthusgaspåverkan skall kommuniceras. För revisorer som granskar miljövarudeklarationer bör det vara naturligt att även granska klimatdeklarationer.

Standarden beräknas vara klar 2011.

ISO 14006 – Guidance on Eco-design

(Vägledning för ekodesign)

ISO 14006 ska bli en vägledningsstandard för företag som vill förbättra sina produkters miljöegenskaper genom att integrera ekodesign i sina miljöledningssystem. Bakgrunden till standarden är bland annat att produkters miljöpåverkan ofta är en tvistefråga i samband med revisioner. Det kan därför vara av intresse för MIS att delta i detta arbete. 2007 kom ett EU-

direktiv om ekodesign för energikrävande produkter (vitvaror m m) och direktivet har nu utvidgats till fler produktområden. Den nya standarden blir en hjälp för företagen att leva upp till lagkraven.

Standarden beräknas vara klar 2011 – 2012.

ISO 14005 - Guidelines for the phased implementation of an environmental management system, including the use of environmental performance evaluation

(Stegvis införande av miljöledningssystem)

ISO 14005 ska göra det enklare för små och medelstora företag att införa miljöledningssystem. Arbetet har kommit ganska långt och standarden är just nu ute på remiss i deltagarländerna. Det blir ingen certifierbar standard.

Standarden beräknas vara klar senhösten 2009.

ISO 14031 – Environmental performance evaluation

ISO/TR 14032 – tekniska rapport med exempel som tillhör ISO 14031

(Utvärdering av miljöprestanda)

Två standarder som nu ska revideras. Arbetet börjar på allvar våren 2009. En nybildad arbetsgrupp söker fler deltagare. Det kan vara intressant för MIS.

Revideringen beräknas vara klar 2011 – 2012.

ISO 14051 – MFCA – Material flow cost accounting (Materialfödskostnadsanalys)

ISO 14051 blir en ny vägledande standard som ska hjälpa företag att bli effektivare i sin interna materialhantering, hjälpa dem att minska svinn, avfall och miljöfarliga utsläpp. Standarden blir ett verktyg som visar att det

Sverige påverkar

ISO 26000

Den svenska kommittén för ISO 26000 har haft stort inflytande på arbetsprocessen. Den cirka 50 personer stora kommittén med Anna Linusson som ordförande, hoppas nu att den nya standarden ska vara klar 2010.

– Många nyckelfrågor är lösta och viljan till konsensus har varit mycket stor, säger Anna Linusson. Det är inte bara ord på papper, vi jobbar med reella problem.

428 experter och 77 observatörer från totalt 87 länder deltar i arbetet, majoriteten av dem är utvecklingsländer. Standarden har släppt C:et i CSR för Corporate och pratar nu bara om Social Responsibility (SR) eftersom alla organisationer – inte bara företag ska kunna använda standarden.

I december kommer ett nytt förslag som ska bearbetas och hösten 2009 ska den nya standarden gå ut på omröstning i länderna. Fungerar det som tänkt blir den nya standarden klar 2010.

ISO 26000, Guidance on Social Responsibility kommer att bli vägledande, den går inte att certifiera sig mot.

finns pengar att tjäna på ett miljömässigt effektivare materialflöde.

Standarden beräknas vara klar 2011.

Mer info: www.sis.se

Fler kommande standarder presenteras i Miljömissivet nr 1/2009.

Vill följa miljöområdet

Välkommen som ny MIS-medlem,
Martina Rosén på Sweco.

Vad jobbar du med?

– Jag är gruppchef och miljökonsult på teknikkonsultföretaget Sweco, gruppen för industri och fastigheter. Vi jobbar bland annat med riskbedömningar, så kallade due diligence-uppdrag på miljö- och tekniksidan, miljörevisioner och miljöutredningar, men också med mätning och inventering.

Vad vill du få ut av ditt medlemskap i MIS?

– Jag vill hänga med i utvecklingen, följa vad som händer på revisionsområdet inom miljö. Kanske kan jag också bidra med min erfarenhet i MIS nätverk.

Vad kan du tillföra till MIS?

– Jag kan bidra med likheterna, kopplingen mellan due diligence och miljörevisioner. Och lagstiftning eftersom jag har jobbat med tillsynsfrågor i tio år, i nära samarbete med jurister. Jag har också läst miljö rätt.

Hur fick du kontakt med MIS?

– Jag och en av mina kollegor gjorde en inventering, en slags benchmarking på nätet och letade efter intressanta nätverk. Då hittade vi MIS.

Vilken är den viktigaste revisionsfrågan för dig?

– Jag är generalist. Det roliga med revisioner är att det är ett brett område där man får jobba med många olika saker. Det är den övergripande helhetssynen som jag tycker är intressant.

Vilken är den viktigaste miljöfrågan idag?

– Klimatfrågan är utan tvekan viktigast idag. Framför allt när den kopplas till våra egna personliga beteendemönster. Där kommer det att hända mycket.

Stora mängder läkemedel i våra vatten

Läkemedelsrester ska till Apoteket

Koncentrationen av läkemedelsrester i våra vatten ökar. I Stockholm visar studier att exempelvis abborrar har höga halter av läkemedel i levern.

– Läkemedel har effekt på människor, men också på vår miljö. Därför är det viktigt att inte slänga läkemedelsrester i avloppet, förklarade Åke Wennmalm, miljödirektör på Stockholms läns landsting vid MIS höstmöte.

Läkemedel påverkar hela kroppen, inte bara de delar som ska påverkas. För att få effekt är därför koncentrationen av det verkande ämnet ofta högre än vi behöver och överskottet försvinner den naturliga vägen. Vattenlösliga läkemedelsrester passerar våra avlopp, ofta rakt igenom våra reningsverk och ut i naturen. Östrogen och betablockerare är exempel på läkemedel med stor påverkan.

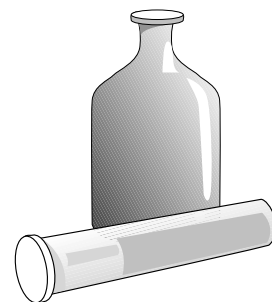
Idealet är läkemedel som hittar till "rätt" plats i kroppen. Då kan doserna minska och därmed utsläppen. Men där är vi inte ännu och Åke Wennmalm menar att det därför är viktigt att göra allt som går för att eliminera läkemedel vid våra reningsverk och vattenverk.

– Vi får mycket läkemedel "gratis" genom vårt dricksvatten och även om vi idag inte vet exakt vad som händer i

människokroppen, misstänker vi att det inte är så bra i längden.

En rad undersökningar visar att läkemedel kan ha effekt på arvsmassan hos djur. Prover från de stockholmska abborrarna visar att de har höga halter av bland annat antidepressiva läkemedelsrester i sin lever. För att inte koncentrationen av läkemedelsrester ska öka i våra vatten är det därför viktigt att de inte spolans ned i toaletten.

– Läkemedel som inte används ska lämnas igen till Apoteket, säger Åke Wennmalm.

Förnya ditt personcertifikat

Nu blir det lättare för personcertifierade miljörevisorer att göra den årliga uppdateringen av ISO 19011 för att behålla sina treårs-certifikat. Styrkande dokument kan skickas in per mail. Nytt är också att uppdateringen görs vid samma tidpunkt varje år (hösten). LRQA skickar ut en påminnelse.

En personcertifiering enligt ISO 19011 gäller i tre år för den som sköter sin årliga uppdatering. Efter tre år kan man förnya sitt certifikat genom ett reducerat skriftligt prov.

Den som personcertifierar sig för tredje gången får göra ett prov som är självutvärderande.

Idag finns 44 personcertifierade miljörevisorer i Sverige. På LRQA hoppas de att de nya rutinerna ska få fler miljörevisorer att både personcertifiera sig och förnya sina certifikat.

Mer info: www.lrqa.com

MISSIVET

Medlemsblad för
föreningen Miljörevisorer i Sverige

Ansvarig utgivare: Torbjörn Brorson, ordf MIS
Tel: 0708 - 13 12 14
e-post: torbjorn@brorson.pp.se

Redaktör: Gunilla Schönning, Schönskrift
Tel: 08 - 580 150 91

e-post: gunilla.schonning@schonskrift.se

Redaktionsråd: Torbjörn Brorson, som ovan
Linda Avatare, tel: 0730 - 35 40 40
linda.avatare@fortum.com
Birgit Flening, tel: 08 - 52 05 94 34
birgit.flening@se.ey.com

Föreningens adress:
MIS c/o Goodpoint, Holländaregatan 11, 111 36
Stockholm
Tel 08-789 04 30
e-post: info@mis.a.se

Föreningens plusgiro: 41 77 887 - 9

MIS hemsida: www.mis.a.se

Har du tips och förslag på vad du vill att vi ska ta upp i vårt medlemsblad? Hör av dig till redaktören eller någon i redaktionsrådet.